

Veileder for prøvetaking for potetcystenematoder (PCN), *Globodera rostochiensis* og *Globodera pallida*, som eier/bruker/utbyggingsansvarlig er ansvarlig for

Denne veilederen gjelder for følgende uttak av PCN-prøver:

- Det er påvist hvit eller resistensbrytende gul PCN på eiendom med potetproduksjon, og Mattilsynet har fattet vedtak i saken. For å kunne fortsette å dyrke poteter på andre felt på eiendommen i framtida, må disse være prøvetatt, analysert og funnet fri for hvit og resistensbrytende gul PCN. Det skal analyseres til art (hvit PCN eller gul PCN) og evt. til rase/patotype av gul PCN, hvis den opprinnelige påvisningen var resistensbrytende gul PCN.
- Det er påvist hvit eller gul PCN på eiendom med produksjon av planter og formeringsmateriale med røtter på friland, og Mattilsynet har fattet vedtak i saken. For å kunne fortsette med slik planteproduksjon på andre felt på eiendommen i framtida, må disse være prøvetatt, analysert og funnet fri for PCN. Det skal analyseres for forekomst av cyster av PCN, men det er ikke nødvendig å analysere til art.
- Det har vært risikoaktivitet mellom potetprodusent og eiendom hvor det er påvist hvit eller resistensbrytende gul PCN, og Mattilsynet har fattet vedtak om at det skal tas prøver fra de feltene som det har vært samdrift med smittet eiendom. Det skal analyseres til art (hvit PCN eller gul PCN) og evt. til rase av gul PCN, hvis den opprinnelige påvisningen var resistensbrytende gul PCN.
- Det har vært risikoaktivitet mellom eiendom med produksjon av planter og formeringsmateriale med røtter på friland og eiendom hvor det er påvist PCN, og Mattilsynet har fattet vedtak om at det skal tas prøver fra de feltene der det har vært samdrift med smittet eiendom. Det skal analyseres for forekomst av PCN-cyster, men det er ikke nødvendig å analysere til art.
- Når det i forbindelse med utbygging eller anleggsvirksomhet skal flyttes på jordmasser, skal kravene i forskriftens vedlegg 4B punkt 14 være oppfylt. Det skal analyseres for forekomst av cyster av PCN, men det er ikke nødvendig å analysere til art.

Det vises til gjeldende versjon av Mattilsynets retningslinje med forvaltningspraksis ved påvisning av gul og/eller hvit potetcystenematode (PCN) og evt. gjeldende vedtak i påvisningssak. Det vises også til forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere vedlegg 4B punkt 14.

Det anbefales å lese igjennom hele dokumentet før en starter med å ta prøver.

Prøvetaking (gjelder alle uttaksårsaker)

- 1) Hvem kan ta prøven?
 - a) Det er eier/bruker/utbyggingsansvarlig som har ansvaret for å organisere prøvetakingen.
 - b) Dersom vedkommende ikke har kunnskap om hvordan prøvetakinga skal foregå, anbefales det at landbruksrådgivningen, NIBIO Planteklinikken eller Mattilsynet kontaktes for informasjon/opplæring.
 - c) Evt. kan eier/bruker/utbyggingsansvarlig få andre kompetente personer til å ta prøvene, for eksempel landbruksrådgivningen.
- 2) Hvordan ta prøven?
 - a) Jordprøvene tas med skje fra det øverste jordlaget.

- b) Jordprøvene tas ut med 50 stikk à 5 ml og 250 ml jord pr 2,5 daa. Stikkene tas ut med linje- og stikkavstand på 7mx7m. Se også punktene under Pakking og merking.
- c) Dersom arealet er mindre enn 2,5 daa, skal prøven likevel inneholde 250 ml jord.
- d) Rengjør utstyret ved prøvetaking på ulike felter eller eiendommer.
- e) Det geografiske stedet for den enkelte jordprøve skal kunne identifiseres ved hjelp av kart og evt. GPS-posisjon.

Utfylling av skjema

Skjemaet "Analyserekvisisjon potetcystenematode" fra NIBIO skal fylles ut og følge prøvene til NIBIO. Et eksempel på utfyllt skjema følger vedlagt. Rubrikker som MÅ være utfyllt, er markert med grønt. Eksemplet gjelder dyrking på leid jord. Viktig å merke seg følgende:

1. Navn: Hvis innsender ikke er eier av eiendommen, skal både eiers og innsenders navn og adresse fylles ut. Kryss av for hvem som skal ha tilsendt rapport, kopi av rapport og faktura.
2. Mulige uttaksårsaker:
 - a) Påvist hvit PCN og/eller gul PCN – vedtak fra Mattilsynet
 - b) Risikoaktivitet med eiendom med påvist PCN
 - c) Flytting av jord ved utbygging eller anleggsvirksomhet
3. Referanse: Mattilsynets saksnummer og distriktskontor i saker med påvisning, evt. annen forklaring
4. Det må opplyses hva det skal analyseres for: Angi om det skal analyseres for forekomst av cyster av PCN eller til art og evt. rase (se innledningen øverst). I tilfeller hvor det skal gjennomføres rasetesting, skal det også krysses av for smittenivå, hvis det ikke allerede foreligger informasjon om dette.
5. Hvis det er behov for flere sider av skjemaet, må dette markeres med side 1 av 2, 2 av 2, osv. nederst til høyre.
6. Skjemaet kan fås ved henvendelse til NIBIO Planteklinikken eller Mattilsynet.

Pakking og merking

- 1) Delprøver
 - a. Den enkelte delprøve på 250 ml jord pakkes i tett plastpose, som tapes igjen for å hindre sammenblanding av prøver.
 - b. Hver delprøve skal merkes med fortløpende prøvenummer i henhold til skjemaet. Det er viktig å merke med permanent tusj, slik at skriften ikke forsvinner.
- 2) De merkede delprøvene samles i en større plastpose, for eksempel bærepose, og pakkes i Postens Norgespakke inntil 10 kg. Det er viktig å unngå:
 - a. For store og tunge enheter som blir vanskelig å håndtere under transport og mottak.
 - b. At emballasjen går i stykker under transport og håndtering. Hvis jord fra flere delprøver er blitt blandet, eller emballasjen er skadet og forsendelsen ikke intakt, kan det bli nødvendig å ta prøvene på nytt.
- 3) Hvis prøvene er fra flere gårds- og bruksnumre, skal prøver fra samme gårds og bruksnummer pakkes for seg, slik at det tydelig framgår hvilke prøver kommer fra hvilke eiendommer.
- 4) Hvis det sendes inn flere kolli, skal hvert kolli merkes utvendig med nummer og totalt antall kolli, for eksempel 1 av 2 og 2 av 2, for å sikre at prøvene i de ulike kolliene håndteres samtidig.
- 5) Utfyllt analyserekvisisjon skal følge med i pakka.

Innsending av prøvene til analyse

I Norge er det NIBIO som foretar analysene. Eier/bruker må på forhånd ha avtalt dette med NIBIO, Planteklinikken, tlf. 45 21 14 39. Prøvene skal sendes til: NIBIO, Planteklinikken, Planteklinikken, Høgskoleveien 7, 1433 Ås. Eier/bruker eller bransjen må avtale pris pr. prøve med NIBIO.

Melde prøveplan til Mattilsynet

Mattilsynet skal være orientert om at det blir tatt ut prøver.

Analyseresultat

NIBIO vil sende resultatet av analysen til den som har sendt inn prøvene. I tillegg blir en kopi sendt til Mattilsynet. NIBIO har meldeplikt til Mattilsynet, uavhengig av hvem som har sendt inn prøven.

Det blir evt. også sendt kopi til andre enn innsender, dersom dette er krysset av på analyserekvisisjonen.

Innsending av prøver til annet laboratorium enn NIBIO

Hvis prøvene sendes til et annet laboratorium, skal innsender forsikre seg om at prøvene blir analysert iht. EPPOs Diagnostic Protocol (EPPO 2009 PM 7/40 (2). Diagnostics Globodera rostochiensis and Globodera pallida. EPPO Bulletin 39:354-358.)

NIBIOs analyserekvisisjon skal da ikke følge prøvene, men innsender må gi de tilsvarende opplysningene om prøvene i sitt eget følgeskriv til laboratoriet.

Ved sending av prøver til utlandet, må innsender sjekke med laboratoriet om det er nødvendig med en importtillatelse (import permit) og om det evt. skal utstedes et sunnhetssertifikat (phytosanitary certificate) og hva som i så fall skal stå i dette. Norge er ikke medlem av EU, og fagområdet plantehelse er heller ikke del av EØS-avtalen. Utstedelse av sunnhetssertifikat koster pr. 2020 kr 455,- og i tillegg kommer et administrasjonsgebyr på kr 100,-. Gebyret er hjemlet i § 4 i FOR 2004-02-13 nr 406: Forskrift om betaling av gebyrer for særskilte ytelser fra Mattilsynet, jf. vedlegg 1, kapittel I (Utstedelse av re-/eksportsertifikat for planteprodukter/planter og smittebærende emner).

Mattilsynets avdelinger regionalt skal orienteres om at prøvene sendes til et annet laboratorium og få tilsendt kopi av resultatet.